

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

09 01 2024 р.

м. Київ

№ 16

Про затвердження Програми незалежного тестування фахових знань та вмінь учителів навчальних предметів (інтегрованих курсів) громадянської та історичної освітньої галузі та /або освітньої галузі «Суспільствознавство» закладів загальної середньої освіти

Відповідно до частини третьої статті 51 Закону України «Про освіту», пункту 8 Положення про Міністерство освіти і науки України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 року № 630 (із змінами), підпункту 4 пункту 17 Положення про сертифікацію педагогічних працівників, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2018 року № 1190 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 24 грудня 2019 року № 1094), пункту 5 Положення про Український центр оцінювання якості освіти, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2005 року № 1312 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 22 серпня 2018 року № 624),

НАКАЗУЮ:

1. Затвердити Програму незалежного тестування фахових знань і вмінь учителів навчальних предметів (інтегрованих курсів) громадянської та історичної освітньої галузі та /або освітньої галузі «Суспільствознавство» закладів загальної середньої освіти, що додається.

2. Українському центру оцінювання якості освіти (Вакуленко Т.) під час розроблення та укладання тестів для оцінювання фахових знань та умінь учителів навчальних предметів (інтегрованих курсів) громадянської та історичної освітньої галузі при проведенні сертифікації забезпечити відповідність тестових завдань змісту Програми, зазначеної у пункті 1 цього наказу.

3. Контроль за виконанням цього наказу покласти на заступника Міністра Сташківа А.

Міністр

Оксен ЛІСОВИЙ

**ПРОГРАМА НЕЗАЛЕЖНОГО ТЕСТУВАННЯ ФАХОВИХ ЗНАНЬ І ВМІНЬ УЧИТЕЛІВ
НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ (ІНТЕГРОВАНІХ КУРСІВ) ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ
ТА/АБО ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ «СУСПІЛЬСТВОЗНАВСТВО» ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програму призначено для оцінювання фахових знань і вмінь учителів навчальних предметів (інтегрованих курсів) громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство» закладів загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО) шляхом незалежного тестування в межах сертифікації педагогічних працівників.

Програму укладено відповідно до Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)», затвердженого наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 року №2736, (далі – Професійний стандарт), Державних стандартів середньої освіти. Типової програми підвищення кваліфікації вчителів закладів загальної середньої освіти, які впроваджують новий Державний стандарт базової середньої освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти і науки України від 12.10.2022 року № 904.

Незалежне тестування є одним з трьох інструментів сертифікації вчителів ЗЗСО та застосовується для перевірки фахових знань і вмінь як складників професійних компетентностей учителів навчальних предметів (інтегрованих курсів) громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство» ЗЗСО відповідно до трудових функцій (управління освітнім процесом, навчання учнів предметів (інтегрованих курсів), партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу, участь в організації освітнього середовища) згідно з Професійним стандартом.

Метою незалежного тестування є оцінювання фахових знань і когнітивних умінь як складників професійних компетентностей учителів навчальних предметів (інтегрованих курсів) громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство» ЗЗСО, визначених Професійним стандартом:

- здатності забезпечувати здобуття учнями освіти державною мовою;
- здатності формувати і розвивати мовно-комунікативні вміння й навички;
- здатності моделювати зміст навчання відповідно до обов'язкових результатів навчання учнів;
- здатності формувати й розвивати в учнів ключові компетентності й уміння, спільні для всіх компетентностей;
- здатності здійснювати інтегроване навчання учнів;
- здатності добирати й використовувати сучасні й ефективні методики й технології навчання, виховання й розвитку учнів;
- здатності розвивати в учнів критичне мислення;
- здатності здійснювати оцінювання й моніторинг результатів навчання учнів на засадах компетентнісного підходу;
- здатності формувати ціннісні ставлення в учнів;
- здатності орієнтуватися в інформаційному просторі, здійснювати пошук і критично оцінювати інформацію, оперувати нею в професійній діяльності;

- здатності ефективно використовувати наявні й створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси;
- здатності використовувати цифрові технології в освітньому процесі;
- здатності визначати і враховувати в освітньому процесі вікові та інші індивідуальні особливості учнів;
- здатності використовувати стратегії роботи з учнями, що сприяють розвитку їхньої позитивної оцінки, я-ідентичності;
- здатності формувати мотивацію учнів та організовувати їхню пізнавальну діяльність;
- здатності формувати спільноту учнів, у якій кожен відчуває себе її частиною;
- здатності усвідомлювати особисті відчуття, почуття й емоції, потреби, керувати власними емоційними станами;
- здатності конструктивно й безпечно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу;
- здатності усвідомлювати й поцінювати взаємозалежність людей і систем у глобальному світі;
- здатності до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної і особистісно зорієнтованої) взаємодії з учнями в освітньому процесі;
- здатності залучати батьків до освітнього процесу на засадах партнерства;
- здатності працювати в команді із залученням фахівців, асистентами вчителя для надання додаткової підтримки особам з особливими освітніми потребами;
- здатності створювати умови, що забезпечують функціонування інклюзивного освітнього середовища;
- здатності до педагогічної підтримки осіб з особливими освітніми потребами;
- здатності забезпечувати в освітньому середовищі сприятливі умови для кожного учня, залежно від його індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів;
- здатності організовувати безпечне освітнє середовище, використовувати здоров'язбережувальні технології під час освітнього процесу;
- здатності здійснювати профілактичну роботу з учнями та іншими учасниками освітнього процесу щодо безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни;
- здатності формувати в учнів культуру здорового й безпечного життя;
- здатності зберігати особисте фізичне й психічне здоров'я під час професійної діяльності;
- здатності надавати домедичну допомогу учасникам освітнього процесу;
- здатності проектувати осередки навчання, виховання й розвитку учнів;
- здатності прогнозувати результати освітнього процесу;
- здатності планувати освітній процес;
- здатності організовувати процес навчання, виховання й розвитку учнів;
- здатності організовувати різні види й форми навчальної і пізнавальної діяльності учнів;
- здатності здійснювати оцінювати результатів навчання учнів;
- здатності аналізувати результати навчання учнів;
- здатності забезпечувати самооцінювання й взаємооцінювання результатів учнів.

Програму структуровано відповідно до трудових функцій, визначених Професійним стандартом: управління освітнім процесом, навчання учнів предметів (інтегрованих курсів); партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу; участь в організації освітнього середовища. Кожен розділ програми містить підрозділи, що відповідають професійним компетентностям учителів навчальних предметів (інтегрованих курсів) громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство» ЗЗСО згідно з Професійним стандартом.

Перший розділ «Управління освітнім процесом» містить підрозділи:

- планування освітнього процесу;
- вимоги законодавства до організації освітнього процесу;
- оцінювання результатів навчання учнів.

Другий розділ «Навчання учнів предметів (інтегрованих курсів)» містить підрозділи:

- комунікація державною мовою з дотриманням норм української літературної мови;
- система теоретичних знань з предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство», визначена Державними стандартами середньої освіти;
- методики й технології навчання предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»;
- створення й підтримка цифрового середовища для ефективного навчання предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі.

Третій розділ «Партнерська взаємодія з учасниками освітнього процесу» містить підрозділи:

- психологічні особливості, самооцінка й особливості становлення пізнавальних процесів учнів середнього та старшого шкільного віку;
- розвиток емоційно-етичної компетентності вчителя;
- суб'єкт-суб'єктні відносини вчителя з іншими учасниками освітнього процесу.

Четвертий розділ «Організація освітнього середовища» містить підрозділи:

- організація індивідуального, диференційованого та інклюзивного навчання;
- організація безпечного освітнього середовища;
- змістове наповнення освітнього середовища.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Назва підрозділу	Зміст матеріалу	Фахові знання й уміння (складники професійних компетентностей)
I. УПРАВЛІННЯ ОСВІТНІМ ПРОЦЕСОМ		
1.1. Планування освітнього процесу	Вимоги до визначення мети і завдань навчальних занять (уроків та інших форм організації освітнього процесу), засоби досягнення цих вимог. Цілі навчання в когнітивній сфері: знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез, оцінювання, творчість	<i>Знати:</i> - основні вимоги до визначення мети і завдань навчальних занять (уроку та інших форм організації освітнього процесу). <i>Уміти:</i> - проєктувати мету та очікувані результати уроку відповідно до теми уроку й потреб учнів;

		- моделювати мету й завдання навчальних занять (уроку та інших форм організації освітнього процесу) на діагностико-прогностичній основі; - визначати мету й очікувані результати різних етапів опанування змісту освіти
	Календарно-тематичний план; план-конспект навчального заняття, індивідуальний план професійного саморозвитку вчителя. Складники плану навчального заняття: послідовність видів діяльності, спрямована на інтеграцію комунікативних умінь, види діяльності, які формують / поглиблюють знання й розвивають відповідні компетентності. Планування видів діяльності на навчальному занятті, які враховують різні способи сприймання навчального матеріалу учнями, сприяють розвитку наскрізних умінь. Варіативність структури навчальних занять	<i>Знати:</i> - базові види / типи планування освітнього процесу й основні вимоги до них; - варіативність навчальних занять у базовій середній і профільній середній школі. <i>Уміти:</i> - визначати складники календарно-тематичного плану на навчальний рік; плану-конспекту навчального заняття; - визначати в плані-конспекті навчального заняття альтернативні види роботи, розраховані на незаплановану реакцію учнів та/або зміну навчальної ситуації; - аналізувати плани-конспекти навчальних занять на предмет наявності видів діяльності, що враховують різні способи сприймання навчального матеріалу учнями, сприяють розвитку життєвих умінь
1.2. Вимоги законодавства до організації освітнього процесу	Нормативні документи, що регламентують діяльність учителя закладу загальної середньої освіти (зокрема закони України «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту»; Концепція «Нова українська школа», Державні стандарти середньої освіти, Типові освітні програми для ЗЗСО). Нормативно-правова база організації освітнього процесу на рівні базової та профільної середньої освіти. Зміст громадянської та історичної галузі Державних стандартів середньої освіти: характеристика змісту навчання, компетентнісний потенціал галузі, вимоги до обов'язкових результатів навчання та орієнтири для оцінювання їх. Нормативно-правове забезпечення навчання предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої	<i>Знати:</i> - вимоги нормативних документів до планування та здійснення освітнього процесу на рівні базової та профільної середньої освіти. <i>Уміти:</i> - аналізувати нормативні документи з метою дотримання їх вимог у професійній діяльності

	галузі Форми організації освітнього процесу. Форми організації навчальної діяльності	<i>Знати:</i> - структуру уроків різних типів та інших форм організації навчально-пізнавальної діяльності; - особливості складання планів-конспектів навчальних занять (уроків та інших форм організації освітнього процесу); - різні форми організації освітнього процесу та навчальної діяльності учнів на рівні базової та профільної середньої освіти. <i>Уміти:</i> - визначати тему навчального заняття (уроку) відповідно до навчальної програми та календарно-тематичного плану
1.3. Оцінювання результатів навчання учнів	Ознаки, що характеризують стан і результати процесу навчання предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі та процесу виховання й соціалізації учнів класу чи окремого учня. Формувальне й підсумкове оцінювання навчальних досягнень учнів. Вербальне оцінювання. Критерії формульованого оцінювання (чіткі аргументовані коментарі вчителя щодо оцінки, обґрунтовані рекомендації щодо покращення результативності навчальної діяльності учнів у коментарях учителя). Критерії підсумкового оцінювання. Види та форми діагностичних робіт для моніторингу / поточного й підсумкового контролю. Засоби контролю, перевірки й підсумкового оцінювання, збору й узагальнення статистичних даних та аналізу їх, педагогічної діагностики соціальних, моральних якостей особистості учня. Роль формульованого оцінювання в освітньому процесі. Інструментарій формульованого оцінювання (спостереження, спільна постановка цілей, рефлексійні вправи, організація зворотного зв'язку під час навчального заняття тощо). Рівні навчальних досягнень учнів при бальному (підсумковому) оцінюванні: початковий, середній, достатній та	<i>Знати:</i> - види та форми діагностичних робіт для контролю динаміки процесу навчання учнів; - характеристику рівнів оцінювання навчальних досягнень учнів; - загальні критерії оцінювання результатів навчання учнів за Державними стандартами середньої освіти; - критерії оцінювання результатів навчання учнів з громадянської та історичної освітньої галузі. <i>Розуміти:</i> - сутність і мету формульованого оцінювання; - способи й засоби оцінювання компетентностей учнів. <i>Уміти:</i> - визначати мету педагогічної діагностики; - визначати критерії та показники формульованого оцінювання; - інтерпретувати результати педагогічної діагностики; - визначати труднощі в реалізації мети навчання, виховання й соціалізації учнів класу / окремого учня, визначати шляхи подолання цих труднощів; - визначати типові труднощі та помилки учнів; - розрізняти навчальні завдання та прийоми роботи на уроці, які може використовувати вчитель для здійснення учнями рефлексії навчальної діяльності; - визначати різні методи та прийоми для здійснення учнями на уроках рефлексії їхньої навчальної діяльності (самостійно та/або за підтримки вчителя);

	високий. Рівні навчальних досягнень учнів при вербальному оцінюванні. Оцінювання навчальних досягнень здобувачів освіти з предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі (поточне / формувальне / підсумкове). Рівні й критерії оцінювання. Особливості оцінювання різних видів мовленнєвої діяльності. Види помилок в усному й писемному мовленні учнів. Типи помилок (грубі / негрубі, однотипні). Методи й прийоми здійснення аналізу й рефлексії навчальної діяльності учнів. Методи й прийоми само- та взаємооцінювання учнями навчальних результатів	- виявляти різні види помилок в усному й письмовому мовленні учнів; - розрізняти типи помилок в усному й письмовому мовленні учнів. <i>Добирати:</i> - зміст, методи, форми і засоби оцінювання навчальних досягнень відповідно до вікових та індивідуальних особливостей учнів; - засоби контролю відповідно до типу / мети педагогічної діагностики; - завдання (або роботи) для визначення рівня сформованості компетентностей учнів; - інструментарій формувального та підсумкового оцінювання учнів; - засоби самооцінювання та взаємооцінювання учнів; - ефективні методи й прийоми здійснення аналізу та рефлексії навчальної діяльності учнів; - ефективні методи й прийоми самооцінювання учнями результатів навчання; - різноманітні форми роботи, які забезпечують умови для проведення учнями взаємооцінювання навчальних результатів; - добирати інструменти оцінювання різних видів навчальної діяльності
II. НАВЧАННЯ УЧНІВ ПРЕДМЕТІВ (ІНТЕГРОВАНІХ КУРСІВ)		
2.1. Комунікація державною мовою з дотриманням норм української літературної мови	Особливості функціонування української мови як державної, її комунікативно-соціальні функції. Статус української мови як державної, мов національних меншин (корінних народів). Терміни й професіоналізми, які використовують у фаховому спілкуванні. Норми культури мовлення в професійному спілкуванні. Інтонаційні та позамовні засоби виразності. Мовленнєві жанри педагогічного спілкування. Комунікація: комунікативна взаємодія; ситуація спілкування; комунікативні наміри співрозмовників; типові стратегії мовленнєвої взаємодії; соціокультурні норми спілкування; принципи етики спілкування	<i>Володіти:</i> - базовими знаннями в галузі мовознавства в обсязі, необхідному для здійснення професійної діяльності; - навичками культури мовлення й нормами української літературної мови; - інтонаційними та позамовними засобами виразності; - базовими знаннями з мовного законодавства України. <i>Знати:</i> - терміни та професіоналізми, які використовують у фаховому спілкуванні; - основні правила етики ділового спілкування; - типові стратегії мовленнєвої взаємодії в професійному спілкуванні.

		<i>Уміти:</i> - добирати доречні мовні засоби (лексичні, граматичні), зважаючи на контекст, стиль, тип, жанр мовлення тощо; - виявляти недоліки й помилки в написаному й пропонувати доцільні варіанти поліпшення (редагування) тексту; - виявляти комунікативні наміри мовця (мету мовлення), виражені прямо й опосередковано; - знаходити в тексті / текстах потрібну інформацію, виражену як прямо, так і опосередковано; - визначати комунікативну доцільність використання мовленнєвих жанрів у різних мовленнєвих (педагогічних) ситуаціях; - дотримуватись етики педагогічного спілкування; - дотримуватись соціокультурних норм у професійному спілкуванні
2.2. Система теоретичних знань з предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі, визначена Державними стандартами середньої освіти	Історія як наука. Спеціальні історичні дисципліни: археологія, генеалогія, джерелознавство, історична демографія, історична хронологія, історична картографія, нумізматика, палеографія, сфрагістика, топоніміка та ін. Світова історія та історія України. Історичний час. Літочислення. Періодизація історії. Культурно-історичні епохи: давня історія (первісність, античність), середньовіччя, модерна історія (ранньо- і пізньоновий час, новітня історія). Сучасність. Періодизація історії України. Історичний простір. Історична мапа: картографічне зображення та легенда. Давні історичні мапи України. Історичні джерела. Класифікація історичних джерел: речові, словесні (усні та письмові), зображальні (візуальні), звукові (фонічні), поведінкові, конвенціональні та ін. Історична пам'ятка. Теорія та методологія історії. Історичні поняття, факти, закономірності. Методи історичного дослідження. Усна історія.	<i>Знати:</i> - сутнісний зміст понять, які використовують для характеристики та інтерпретації подій, явищ і процесів; - хронологічні межі й ознаки культурно-історичних епох (античності, середньовіччя, нового й новітнього часу); - напрями міграцій на теренах Євразії в різні історичні періоди; - загальні економічні закони й закони товарного виробництва (ринкової економіки), шляхи та центри світової торгівлі різних епох; - винаходи й наукові відкриття, які спричинили якісні зміни в способі життя, господарюванні, соціальній стратифікації та політичному житті спільнот, які проживали в Європі, зокрема в Україні; - види й сутнісний зміст соціальних норм, характерних для різних епох і притаманних сучасному суспільству; - час існування й територіальні межі археологічних культур на теренах України, територіально-політичних утворень (військово-політичних союзів, полісів, держав) на теренах Євразії та Північної Африки від античності до сьогодення; - утворення держав імперського типу та їхні колоніальні володіння; - військово-політичні конфлікти, які суттєво змінили кордони держав і конфігурацію сил у Європі та світі загалом;

Людина і природа: творення соціоприродного середовища; формування і розселення людини; освоєння і перетворення людиною природи в минулому й теперішньому; освоєння нових просторів; сталий розвиток, глобальні проблеми людства, зелене споживання.

Людина і світ матеріальних речей: виробництво та споживання в різні історичні епохи; матеріали й технології; знаряддя праці й предмети побуту; науково-технічні винаходи; умови життя і праці в місті та селі; урбанізація; матеріальна культура аграрного, індустріального й постіндустріального суспільств; науково-технічний прогрес, роботизація, особливості різних економічних систем, постіндустріальна / інформаційна економіка.

Людина і суспільство: соціум і спільноти: родини, стани, класи, нації; культурні, релігійні, етнічні та інші групи; взаємодія людей, інтереси й цінності, ідентичність і гідність людини; патріотизм; культура й цивілізація; толерантність та інклюзія; конфлікти та вирішення їх. Соціальні норми, соціальні відносини: економічні, політичні, правові, моральні тощо; традиційні й сучасні суспільства, громадянське суспільство. Сучасні соціокультурні феномени (онлайн-спільноти, субкультури, лідери думок тощо).

Інформація і медіа, медіаповідомлення, медіаграмотність. Стандарти подання інформації. Інформаційні війни, їхні методи й цілі. Добір джерел інформації. Аналіз медіаповідомлень. Медіакомунікація. Медіатекст як історичне джерело.

Становище жінки й чоловіка в історії та сучасному суспільстві, права спільнот і рівність, підприємливість і фінансова грамотність,

- ознаки й сутність держави, права, правовідносин, правопорушень, юридичної відповідальності;
- ознаки й сутність правової держави, соціальної держави й громадянського суспільства;
- права людини й права дитини, покоління прав людини, механізми захисту прав і свобод людини;
- положення Конституції України як Основного закону держави, конституційні права і свободи та обов'язки людини й громадянина;
- назви, сутнісні ознаки й духовні центри світових релігій, християнських конфесій, поширених в Україні в різні епохи;
- основоположні ідеї / принципи консерватизму, націоналізму, лібералізму й соціалізму, теорії «інтегрального націоналізму», постулатів нацизму, комунізму, маоїзму, расизму;
- ідейні засади й характерні риси авторитарних і демократичних політичних режимів ХХ – початку ХХІ ст.;
- назви, мету й час існування українських культурних, освітніх, громадських, політичних та інших організацій, груп ХІХ–ХХ ст.;
- назви, базові ідеї та час створення юридичних і політичних документів, наукових праць і витворів національної культури, що відіграли визначальну роль в економічному й суспільному житті населення України в різні історичні епохи;
- базові художні принципи провідних мистецьких напрямів / течій різних культурно-історичних епох і сучасності;
- біографічні відомості персоналій, які відіграли ключову роль в соціально-економічному, політико-правовому й культурному житті України в різні епохи;
- Цілі сталого розвитку ООН.

Розуміти:

- сутність теорій походження людини;
- роль когнітивної, аграрної, промислової та інформаційної революцій в розвитку людства;
- концептуальні засади цивілізаційних та формаційної теорій, зокрема теорій постіндустріального, інформаційного суспільства;
- характер давніх і сучасних цивілізацій Євразії та Америки;

фінансова безпека, постіндустріальне / інформаційне суспільство, глобалізація, міграція.	-
Людина і влада: політична організація суспільства; метрополії та колонії; імперії та національні держави; демократія, її переваги й ризики, форми демократії (пряма, представницька); електронна демократія, самоврядування; верховенство права; й свободи людини, протидія дискримінації; права дитини; громадянство; революції та реформи; протестні рухи, національний рух, дисидентський рух.	-
Міжнародні відносини, міжнародні й неміжнародні збройні конфлікти, міжнародні інтеграційні об'єднання, міжнародне гуманітарне право, міжнародні стандарти захисту прав людини, механізми захисту прав людини й прав дитини, історія боротьби за права людини.	-
Перша і Друга світові війни, холодна війна, гібридні війни, міжнародні злочини, проблема тероризму, демократія і тоталітаризм, деколонізація і розвиток національних держав.	-
Держава. Функції держави. Форми державного правління: монархія (теократична, абсолютна, парламентська тощо), республіка (президентська, парламентська тощо). Форми державного устрою: унітарний, федеративний, конфедеративний.	-
Державний режим: автократичний (персоналістський та інституційний) і демократичний (ліберальний, радикальний, консервативний). Правова держава. Соціальна держава. Право. Законодавство: закони та підзаконні акти. Реалізація права:	-
правовідносини; правопорушення; юридична відповідальність. Правовий режим надзвичайного стану. Правовий режим воєнного стану.	-
Державотворчі процеси на українських землях у XX – на початку XXI ст.	-

зумовленість густоти залюднення України, інших країн світу природно-географічними та економічними, історичними й історико-політичними чинниками;

вплив природно-географічних, економічних і суспільно-політичних змін на суспільну свідомість і повсякдення людей; еволюцію державницьких ідей і відмінність між різними формами державності;

значення культурних досягнень Сходу для формування європейського культурного простору в різні епохи; історію України як частину світової історії;

виклики, породжені розміщенням України в зоні цивілізаційного перехрестя (Великого фронтиру);

гіпотези походження й уживання назв «Русь» і «Україна»; взаємопов'язаність і взаємозалежність процесів господарського, соціального, політичного й культурного життя України з народами Середземноморського регіону;

тенденції розвитку української економіки й суспільства в різні культурно-історичні епохи;

основні напрями / стилі культури, базові художні принципи провідних мистецьких течій сучасності;

Русь як середньовічну монархію імперського типу, її місце серед європейських держав;

інкорпорацію (включення) руських земель до складу сусідніх держав як династичне успадкування та/або територіальні здобутки;

процес формування уявлень про окремішність русько-української спільноти;

Великі географічні відкриття як просторове розширення впливу європейської цивілізації на світ і його наслідки;

процес поділу світу на національні держави й утвердження в міжнародних відносинах принципу державного суверенітету, суперечності міжнародних відносин різних епох;

історичне значення революційних подій в Україні (Козацької революції середини XVII ст., Української революції 1917–1921 рр., Революції гідності 2013–2014 рр.);

колонізацію Російською імперією Півдня України як знищення, привласнення, використання наявної на тих землях козацької,

	Людина і світ уявлень та ідей: світогляд і цінності, ідентичність та основи її формування, наука й мистецтво; історія ідеологій і політичних течій, їхній вплив на людину й суспільство; релігія, міфи, символи; образи минулого, теперішнього й майбутнього в суспільній думці, прогнозування розвитку подій і процесів, популізм, культура й релігія в сучасному світі	- - - - - - - - - - - -
--	--	--

кримськотатарської, турецької інфраструктури, господарства, здобутків;

сутність і механізми імперської політики російщення України в новий і новітній часи;

динаміку, напрями й здобутки науково-технічних революцій в XIX–XXI ст.;

XIX століття як час суспільної модернізації, соціальних і національних рухів у Європі;

тенденції та суперечності соціально-економічної та суспільно-політичної модернізації України;

спрямованість українського руху XIX–XX ст. на формування модерної нації;

роль інтелігенції в розвитку українського національного руху й осучасненні (модернізації) суспільства;

механізми участі громадян у суспільно-політичному й державному житті України;

значення національної пам'яті та її вплив на суспільно-політичні процеси;

суперечності розвитку української культури під впливом модернізаційних процесів і політики Російської та Австрійської імперій;

розпад імперій і утворення національних держав як провідну тенденцію XX ст.;

сутність протистояння між автократичними й демократичними політичними режимами новітнього часу;

світоглядне наповнення тоталітарних ідеологій, їхню спрямованість проти інтересів людини й засад людяності;

імперський характер політичного режиму СРСР / СРСР, результати більшовицької реімперіалізації, особливості статусу УРСР як її продукту;

спрямованість імперської цензури на території України на перешкоджання розвитку українського національного руху, приховування злочинів авторитарних / тоталітарних режимів;

наслідки перебування України в складі СРСР / СРСР: масштаби територіальних, людських, духовних, культурних втрат;

--	--

- Голодомор 1932–1933 рр. як геноцид українського народу; штучний характер масових голодів в Україні 1920-1940-х рр. та їхні наслідки;
- Голокост (Шоа) як геноцид єврейського народу, український контекст;
- мету й напрями руху опору комуністичному й нацистському режимам в Україні та в інших європейських державах;
- закономірності процесів розпаду СРСР / СРСР як імперії та відродження національної держави Україна;
- роль громадянського суспільства в розвитку української держави й забезпеченні її обороноздатності;
- вплив пропаганди на суспільні настрої та історичні процеси;
- характер воєн, що в різний час змінили конфігурацію сил у Європі та світі загалом;
- російсько-українську війну як справедливую, визвольну для України, несправедливу, загарбницьку для Росії;
- роль видатних особистостей, історичних постатей у минулому й сьогоденні України та світу;
- мету, принципи та механізми діяльності Ліги Націй та ООН, спеціалізованих організацій під егідою ООН, критерії ефективності діяльності ООН;
- значення «Загальної декларації прав людини» (1948 р.) і міжнародних пактів про права людини (1966 р.) й дитини (1989 р.);
- вплив інформаційних процесів у минулому й сьогоденні на історичні події та розвиток суспільства;
- фундаментальні цінності академічної доброчесності й основні принципи й процедури авторського права.

Уміти:

- застосовувати відповідний поняттєвий апарат для опису, характеристики, пояснення економічного й суспільного розвитку людських спільнот, української нації;
- визначати факт і судження в запропонованому тексті / медіатексті;
- відстежувати перебіг історичних подій, явищ, процесів;

--	--

- окреслювати просторові (територіальні) межі історичних подій, явищ і процесів, «читати» мапи та інші умовно графічні матеріали;
- встановлювати взаємозв'язки між діяльністю людей та станом природного середовища в минулому й сьогоденні, визначати природно-географічні чинники, що зумовили історичні події, явища, процеси;
- характеризувати історико-географічні й економічні регіони, зовнішньоекономічні відносини, територіально-політичні системи національного й наддержавного рівнів, що існували в минулому, і сучасні;
- визначати належність культурно-історичних пам'яток, господарських об'єктів до культурно-історичних епох, географічних, етнографічних та історичних регіонів, країн, цивілізацій;
- виявляти вплив людських вчинків, суспільних ідей, технологічних змін на перебіг подій, явищ і процесів національної та світової історії;
- розрізняти економічні, політичні, культурно-інтелектуальні чинники розвитку суспільства й виявляти їхні взаємовпливи;
- визначати передумови, причини й наслідки подій, явищ і процесів національної та світової історії;
- пов'язувати події, явища, процеси з певними історичними періодами, виокремлювати етапи історичних процесів, застосовувати критерії періодизації минулого;
- класифікувати й аналізувати джерела історичної, економічної та соціально-політичної інформації, визначати період, епоху за історичними джерелами, установлювати достовірність і повноту джерела;
- характеризувати інформацію за джерелом походження, часом і місцем виникнення й способом поширення в суспільстві;
- ідентифікувати події та явища політичної, соціальної, економічної, культурно-інтелектуальної історії, історії повсякденності тощо на основі аналізу джерела;
- добирати за різними критеріями потрібну історичну й соціальну інформацію, визначати придатність отриманої інформації для добору аргументів;

--	--

- використовувати інформацію для пояснення історичних явищ, виникнення, розгортання, згасання історичних, економічних, соціально-політичних процесів;
- узагальнювати й інтегрувати різні трактування історичних подій, явищ, процесів, оцінки діяльності історичних осіб;
- оцінювати аргументованість суджень, висновків щодо історичних чи суспільних подій, явищ, процесів;
- описувати, аналізувати, оцінювати різні інтерпретації історичних подій, явищ, процесів, діяльності історичних осіб, виявляти витоки й мотиви різних тлумачень історичної та суспільної інформації, медіатекстів;
- розпізнавати тенденційну інформацію, виявляти суперечності, логічні й фактологічні помилки в описах минулого й сучасності;
- співвідносити зміст тексту історичного джерела, медіатексту з історичним і культурним контекстом, світоглядною позицією автора;
- пояснювати, як належність до різних спільнот та інші чинники впливають на формування поглядів і переконань людини;
- обґрунтовувати необхідність поваги до власної гідності й гідності іншої особи, ідентифікувати порушення прав людини й прав дитини, пропонувати інструменти й механізми їх захисту в мирний час і в період збройних конфліктів;
- пояснювати різницю між поколіннями прав людини, значущість прав людини для особи, групи людей і суспільства загалом;
- характеризувати роль держави в забезпеченні прав людини й створенні умов для розвитку особистості;
- виявляти порушення принципу недискримінації в повсякденному житті й медіатекстах;
- тлумачити сутність принципів і механізмів демократії, пояснювати її цінність і ризики;
- характеризувати засади діяльності й повноваження вищих органів державної влади, самоврядних територіальних спільнот, механізми їх формування в Україні;
- аналізувати сучасне політичне, суспільне й культурне життя в Україні та світі й виявляти загрози для національної ідентичності, демократії та прав людини;

2.3 Методики й технології навчання предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»	Педагогічні технології та методики навчання предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство» Компетентнісний, діяльнісний та особистісно орієнтований підходи до навчання. Поняття «методика навчання», «педагогічна технологія», «принцип», «метод». Класифікація педагогічних технологій. Особливості педагогічних технологій. Технологія розвитку критичного мислення. Технологія розвивального навчання. Проектна технологія. Ігрові технології. Технологія модульного навчання. Технологія дослідницького навчання. Методики активного навчання. Інтегроване навчання (на рівні внутрішньогалузевої та міжгалузевої інтеграції)
--	--

- визначати причини виникнення й пропонувати можливі шляхи подолання глобальних проблем сучасності

Знати:

- концептуальні засади компетентнісного, діяльнісного й особистісно орієнтованого підходів до навчання;
- дидактико-методичні вимоги до застосування педагогічних технологій у навчанні предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»;
- види педагогічних технологій у навчанні предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»;
- функції педагогічних технологій у навчанні предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство».

Розуміти:

- особливості різних підходів до навчання, зокрема, компетентнісного, діяльнісного й особистісно орієнтованого;
- особливості педагогічних технологій у навчанні предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі;
- доцільність застосування технологій навчання залежно від умов (вік учнів, навчальний предмет / курс, тип та етап уроку, технологія навчання);
- підходи до проєктування змісту та видів навчальної діяльності відповідно до конкретної педагогічної технології;
- суть інтегрованого навчання.

Уміти:

- характеризувати різні підходи до навчання;
- диференціювати поняття «методика навчання», «педагогічна технологія», «технологія навчання», «принцип», «метод»;
- доцільно добирати відповідну педагогічну технологію залежно від змісту й умов (вік учнів, навчальний предмет / курс, тип та етап уроку, технологія навчання);
- визначати особливості інтегрованого навчання (на рівні внутрішньогалузевої та міжгалузевої інтеграції);
- добирати доцільні методи навчання відповідно до освітньої технології та мети й завдань навчального заняття, особливостей

	Методики навчання предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство» Зміст і структура історичної та громадянської / суспільствознавчої освіти за державними стандартами громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство». Компетентнісний потенціал громадянської та історичної освітньої галузі. Типова освітня програма. Типові навчальні плани. Модельні навчальні програми предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі. Навчальні програми предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі. Формування / розвиток предметних і ключових компетентностей у навчанні предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі. Методи й прийоми навчання предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі. Організація активного навчання й розвиток критичного мислення на навчальних заняттях з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі. Самостійна пізнавальна діяльність здобувачів освіти, зокрема навчально-дослідницька, на заняттях з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі. Структура історичних знань (факт, подія, явище, процес, закономірність, передумови, причини, привід, наслідки, значення, поняття, судження, умовиводи).

змісту навчального матеріалу та індивідуальних особливостей учнів

Знати:

- зміст і структуру історичної та громадянської / суспільствознавчої освіти за державними стандартами громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»;
- потенціал предметів і курсів освітньої галузі у формуванні / розвитку ключових компетентностей здобувачів освіти;
- зміст і структуру Типової освітньої програми й Типового навчального плану;
- принципи й структуру побудови модельних навчальних програм з предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі;
- принципи розроблення навчальних програм з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі;
- зміст історичної предметної компетентності (хронологічна просторова інформаційна, логічна, аксіологічна компетенції);
- основні методи і прийоми навчання предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі;
- методи й прийоми активного навчання й розвитку критичного мислення на навчальних заняттях з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі;
- особливості самостійної пізнавальної діяльності здобувачів освіти, зокрема й навчально-дослідницької, з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі;
- структуру історичних знань;
- основні форми організації навчання з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі;
- типи й види навчальних занять;
- етапи навчальних занять з предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі; вимоги до навчального заняття.
- засоби навчання та їх класифікацію;
- форми позакласної роботи з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі.

	Формування історичних і громадянознавчих / суспільствознавчих понять у навчанні предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі. Форми організації навчання з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі. Типи й структура навчальних занять. Етапи навчального заняття. Вимоги до навчального заняття з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі. Сучасні засоби навчання. Позакласна робота з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі та її форми
--	--

Розуміти:

- нормативно-правове забезпечення навчання історії та громадянської / суспільствознавчої освіти;
- особливості створення навчальної програми предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі;
- сутність методів і прийомів навчання предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі;
- сутність методів розвитку критичного мислення на заняттях з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі;
- методiku організації самостійної пізнавальної діяльності здобувачів освіти, зокрема навчально-дослідницької;
- особливості формування понять з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі;
- особливості навчальних занять різних типів з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі;
- основні етапи навчального заняття;
- сучасні вимоги до проведення навчального заняття з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі;
- правила використання наочності на заняттях з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі;
- зміст, роль та форми позакласної роботи з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі.

Уміти:

- диференціювати поняття: типова освітня програма, модельна навчальна програма, навчальна програма;
- аналізувати модельні навчальні програми з предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»;
- розвивати ключові й предметні компетентності здобувачів освіти в навчанні предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі;
- добирати і застосовувати методи й прийоми навчання з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі;
- визначати тип і вид навчального заняття з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі; формулювати його мету й завдання;
- добирати засоби навчання й дидактичний матеріал для предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі;

		- організовувати позакласну роботу з предметів та інтегрованих курсів освітньої галузі
2.4. Створення й підтримка цифрового середовища для ефективного навчання предметів та інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство»	Цифрове оснащення навчального кабінету Цифрові пристрої навчального кабінету (зокрема комп'ютерні пристрої, мультимедійна дошка, принтер тощо), їхнє призначення та взаємодія. Розпізнавання й усунення елементарних несправностей цифрових пристроїв. Налаштування цифрового простору відповідно до потреб класу. Базове програмне забезпечення. Поняття про операційну систему, її основні об'єкти та операції з ними. Прикладне програмне забезпечення (текстовий процесор, редактор презентацій, табличний процесор), їх основні об'єкти та виконання основних операцій з ними. Комп'ютерні мережі, їх складові. Структура локальної мережі закладу освіти. Обліковий запис користувача. Доступ до мережних ресурсів (даних, пристроїв) та відповідні права	Знати: - призначення та правила експлуатації цифрових пристроїв; - вимоги до організації цифрових робочих місць у навчальному кабінеті; правила техніки безпеки й санітарно-гігієнічні вимоги щодо використання комп'ютерної техніки; - основні види програмного забезпечення; - основні об'єкти операційних систем (файл, папка, ярлик, дерево файлів), алгоритми виконання основних операцій з ними; - основні об'єкти текстового процесора, редактора презентацій, табличного процесора, алгоритми виконання основних операцій з ними. Розуміти: - призначення та обмеженість цифрових пристроїв, їх взаємодію в комп'ютерній системі; - особливості використання цифрових пристроїв та програмного забезпечення для учнів з особливими освітніми потребами (ООП). Уміти: - розпізнавати елементарні несправності комп'ютерних систем (пристроїв і програм); - налаштовувати програмне середовище відповідно до освітніх потреб класу, зокрема для дітей з ООП
	Електронні (цифрові) освітні ресурси (ЕОР) для організації уроків навчальних предметів (інтегрованих курсів) громадянської та історичної освітньої галузі та/або освітньої галузі «Суспільствознавство» Класифікація та призначення електронних (цифрових) ресурсів (ЕОР). Визначення, оцінювання, добір ЕОР. Правила й норми академічної доброчесності та авторського права під час роботи з ЕОР. Можливості хмарних сервісів для професійної комунікації та взаємодії (Google Workspace for Education, Office 365 for	Знати: - основні типи та призначення ЕОР; - типи дозволів на використання спільних ресурсів та правила їх надання; - правила й норми академічної доброчесності та авторського права під час роботи з ЕОР - правила мережевого етикету. Розуміти: - можливості хмарних сервісів для професійної комунікації та взаємодії, для організації спільної роботи, проведення опитування (Google Workspace for Education Office, 365 for Education).

	Education). Цифровий навчальний контент, призначений для навчання здобувачів освіти з ООП	<i>Уміти:</i> - добирати безпечні, доцільні для навчання здобувачів освіти ЕОРи, впорядковувати їх та використовувати з урахуванням мети, умов навчання, вікових особливостей, їхніх потреб та рівня підготовки, форми навчання; - дотримуватися вимог авторського права на використання та модифікацію електронних (цифрових) освітніх ресурсів
	Безпека в цифровому освітньому середовищі Персональні та корпоративні дані, їх конфіденційність. Небезпеки та ризики в цифровому просторі. Кібербезпека. Відповідальна й безпечна поведінка в цифровому просторі. Захист цифрових пристроїв, персональних даних та електронних (цифрових) освітніх ресурсів. Захист від небажаного контенту	<i>Знати:</i> - сутність понять «публічна інформація», «приватна інформація», «конфіденційна інформація»; - основні види небезпек та ризиків, ознаки кібератак, онлайн-злочинів, методи захисту від них; - основні правила безпечної поведінки в цифровому просторі; - вікові обмеження на перегляд сторінок і створення акаунтів. <i>Розуміти:</i> - основні положення нормативних документів щодо захисту персональних даних та кібербезпеки. <i>Уміти:</i> - визначати ризики при невиконанні політики безпеки; - створювати надійні паролі; - відрізняти довірені інформаційні джерела від шахрайських
ІІІ. ПАРТНЕРСЬКА ВЗАЄМОДІЯ З УЧАСНИКАМИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ		
3.1. Психологічні особливості, самооцінка й особливості становлення пізнавальних процесів учнів середнього й старшого шкільного віку	Психологічні особливості підліткового віку: почуття дорослості, потреба в самоствердженні. Суспільно корисна діяльність підлітків і ставлення до навчання. Розвиток самосвідомості в підлітковому віці (самопізнання, самооцінка). Особливості мотиваційної сфери підлітка (потреба в самореалізації). Вибір особистісного і професійного шляху як особливість соціальної ситуації розвитку в ранній юності. Внутрішня особистісна позиція старшокласника. Розвиток самосвідомості в ранній юності: відкриття неповторного внутрішнього світу, формування цілісного	<i>Знати:</i> - вікові особливості дітей середнього (підліткового) та старшого шкільного віку (раннє юнацтво): потреби, особливості мотиваційної сфери. <i>Розуміти:</i> - фактори впливу на розвиток самосвідомості в підлітковому віці та ранній юності; - особливості формування соціальних і моральних якостей особистості учня. <i>Уміти:</i> - добирати способи мотивації учнів до навчання і розвитку;

	уявлення про себе. Потреба самовираження як особливість мотиваційної сфери особистості в ранній юності	- аналізувати результати спостережень / опитувань / бесід / анкетувань для визначення соціальних, навчальних потреб учнів, зокрема й учнів з ООП
	Види самооцінки та способи визначення її рівня. Стратегії формування позитивної самооцінки учнів. Способи формування адекватної самооцінки учнів	<i>Знати:</i> - прояви завищеної чи заниженої самооцінки учнів; - способи формування адекватної самооцінки учнів. <i>Уміти:</i> - визначати рівень самооцінки учнів за допомогою інтерпретації результатів відповідної психолого-педагогічної діагностики; - добирати стратегії навчання, які сприятимуть формуванню позитивної самооцінки учнів; - створювати умови для формування позитивної самооцінки учнів
	Особливості розвитку пізнавальних процесів у підлітковому віці (сприймання, увага, пам'ять, уява, мислення і мовлення). Особливості кліпового типу мислення. Пізнавальна самодіяльність як особливість пізнавальних процесів у підлітковому віці. Особливості пізнавальної сфери в ранній юності: становлення індивідуального стилю інтелектуальної діяльності	<i>Знати:</i> - вікові особливості пізнавальної діяльності дітей середнього (підліткового) та старшого шкільного віку (раннє юнацтво). <i>Розуміти:</i> - роль індивідуалізації в навчальному процесі дітей середнього та старшого шкільного віку. <i>Уміти:</i> - визначати індивідуальні особливості сприймання навчального матеріалу учнями; - забезпечувати умови для пізнавальної самодіяльності учнів
3.2. Розвиток емоційно-етичної компетентності вчителя	Емоційний інтелект, складники його та умови розвитку. Причини виникнення й особливості вияву різних видів емоцій і почуттів. Способи емоційної саморегуляції й подолання стресу	<i>Знати:</i> - причини виникнення стресових ситуацій і професійного вигорання; - способи самозбереження психічного здоров'я. <i>Уміти:</i> - сприяти порозумінню між учасниками освітнього процесу; - застосовувати практики емоційної саморегуляції; - визначати ефективні способи запобігання професійному вигоранню
	Стратегії, методи й прийоми ненасильницької комунікації. Правила ведення діалогу й полілогу з учасниками освітнього процесу. Різновиди конфліктів між учасниками освітнього процесу. Причини виникнення та способи подолання конфліктів між учасниками освітнього процесу	<i>Знати:</i> - правила ведення діалогу й полілогу з учасниками освітнього процесу; - способи запобігання виникненню конфліктних ситуацій між учасниками освітнього процесу. <i>Уміти:</i>

		- розпізнавати випадки порушення прав дитини й громадянина України; - застосовувати методики й стратегії ненасильницької комунікації; - поважати права учасників освітнього процесу; - комунікувати з учасниками освітнього процесу з повагою до суспільних цінностей
	Основні положення Декларації прав дитини. Загальна Декларація прав людини. Основні правила етики ділового спілкування	<i>Знати:</i> - принципи «Декларації прав дитини»; - основні положення «Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод». <i>Уміти:</i> - застосовувати основні стратегії поведінки щодо захисту власних прав та захисту учнів під час освітнього процесу
3.3. Суб'єкт-суб'єктні відносини вчителя з іншими учасниками освітнього процесу	Педагогічна взаємодія, форми взаємодії здобувачів освіти і вчителя. Діалог з учнями як засіб партнерської взаємодії. Партнерство. Технології, що дають змогу реалізувати педагогіку партнерства в освітньому процесі (гуманно-особистісна технологія, педагогіка співробітництва й технологія індивідуалізації навчання)	<i>Знати:</i> - технології, що дають змогу реалізувати педагогіку партнерства в освітньому процесі; - методи, форми й засоби навчання й забезпечення взаємодії під час освітнього процесу. <i>Розуміти:</i> - сутність понять «педагогічна взаємодія», «партнерство». <i>Уміти:</i> - добирати питання для навчального діалогу з учнями як засобу партнерської взаємодії; - визначати й добирати доцільні способи взаємодії учнів і вчителя
	Повноваження вчителя у взаємодії з батьками (іншими законними представниками). Особливості комунікації вчителя з батьками (іншими законними представниками). Партнерська взаємодія вчителя й батьків (інших законних представників) здобувачів освіти	<i>Знати:</i> - повноваження вчителя в роботі з батьками (іншими законними представниками); - основні форми роботи з батьками (іншими законними представниками). <i>Розуміти:</i> - особливості комунікації з батьками (іншими законними представниками); - наслідки застосування тієї чи іншої форми роботи з батьками (іншими законними представниками); - сутність партнерської взаємодії з батьками (іншими законними представниками).

		<i>Уміти:</i> - визначати повноваження вчителя в роботі з батьками (іншими законними представниками); - визначати засоби для налагодження ефективної комунікації з батьками (іншими законними представниками), зокрема й через інтернет-ресурси (спеціально створені сайти, соціальні мережі тощо)
	Принципи командної взаємодії в професійному середовищі. Завдання й функції членів команди психолого-педагогічного супроводу учнів з ООП	<i>Знати:</i> - основні принципи командної взаємодії; - обов'язки та повноваження постійних і залучених членів команди психолого-педагогічного супроводу учнів з ООП; - методи педагогічної підтримки дитини з ООП в освітньому процесі
IV. ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА		
4.1. Організація індивідуального, диференційованого та інклюзивного навчання	Механізми надання додаткової підтримки: асистент учителя, індивідуальна програма розвитку. Особливості роботи з дітьми із порушеннями психофізичного розвитку. Створення безпечного дружнього середовища в класі. Урахування принципів інклюзивної освіти та недискримінаційного підходу в добиранні дидактичних матеріалів	<i>Знати:</i> - особливості навчання й розвитку дітей з ООП; - принципи інклюзивної освіти в добиранні дидактичних матеріалів; - методи й форми роботи з дітьми з порушеннями психофізичного розвитку; - прийоми створення психологічно комфортних умов освітнього процесу; - маркери для визначення освітніх труднощів I рівня. <i>Розрізняти:</i> - різноманітні педагогічні технології навчання учнів з ООП. <i>Розуміти:</i> - роль асистента вчителя в інклюзивному навчальному процесі; - значення поняття «безпечне дружнє середовище»; - необхідність урахування індивідуальних потреб фізичного розвитку учнів при створенні освітнього середовища; - сутність недискримінаційного підходу в освітньому середовищі. <i>Визначати:</i> - індивідуальні пізнавальні потреби та інтереси учнів при формуванні освітнього середовища;

		- індивідуальні потреби учнів у сфері особистісного та фізичного розвитку при формуванні освітнього середовища (зокрема обдарованих дітей, дітей, які мають особливі освітні потреби). <i>Уміти:</i> - аналізувати індивідуальний навчальний план, індивідуальну навчальну програму як складові частини Індивідуальної програми розвитку учнів з ООП; - визначати прояви дискримінації за різними ознаками в освітньому середовищі
	Адаптація та модифікація змісту, процесу й продукту в інклюзивному освітньому просторі. Методи й прийоми роботи з учнями з ООП. Принципи й методи підтримки осіб з ООП	<i>Знати:</i> - основні способи адаптацій та модифікацій змісту, процесу й продукту в інклюзивному освітньому просторі; - методи й прийоми роботи з учнями з ООП. <i>Розрізняти:</i> - навчальні завдання для учнів з ООП з наявними адаптаціями та модифікаціями. <i>Уміти:</i> - добирати доречні форми й методи підтримки осіб з ООП; - здійснювати необхідні модифікації та адаптації завдань для учнів з ООП
	Ігрова технологія, технологія проблемного навчання, диференційованого навчання, технологія розвивального навчання, інтерактивна, проєктна технологія, технологія розвитку критичного мислення. Способи виявлення здібностей, інтересів та можливостей учнів. Ресурси освітнього середовища як чинника розвитку особистості здобувача освіти середнього й старшого шкільного віку	<i>Знати:</i> - особливості організації освітнього процесу за сучасними технологіями (ігрова технологія, технологія проблемного навчання, диференційованого навчання, технологія розвивального навчання, інтерактивна, проєктна технологія, технологія розвитку критичного мислення); - різні способи виявлення здібностей, інтересів та можливостей учнів. <i>Уміти:</i> - оцінювати ресурсний потенціал освітнього середовища як чинника розвитку особистості здобувача освіти середнього й старшого шкільного віку; - добирати доцільні та ефективні методи й прийоми проблемного, диференційованого, розвивального навчання; - розрізняти методи, прийоми та стратегії розвитку критичного мислення;

		- добирати дидактичний матеріал, пристрої та обладнання відповідно до змісту навчального заняття, вікових та індивідуальних потреб учнів для їхнього розвитку
4.2. Організація безпечного освітнього середовища	Вимоги до створення здоров'язбережувального освітнього середовища. Санітарно-гігієнічні вимоги до організації освітнього процесу в закладі освіти. Основи безпеки життєдіяльності, санітарії та гігієни. Сучасні проблеми й основні завдання безпеки життєдіяльності. Ознаки психологічно комфортних умов освітнього середовища. Регуляція й узгодженість функцій організму дитини й взаємозв'язку організму з навколишнім середовищем. Основні причини травматизму й методи запобігання йому. Складники здоров'я людини. Вплив мікрокліматичних умов, освітлення, шуму, вібрації, електромагнітних випромінювань та інших чинників виробничого середовища на організм людини та її працездатність. Здорове харчування. Здоровий спосіб життя. Протидія булінгу	<i>Знати:</i> - вимоги до створення здоров'язбережувального освітнього середовища; - санітарно-гігієнічні вимоги до організації освітнього процесу в школі; - основні методи й системи безпечної життєдіяльності; - засоби збереження життя, здоров'я й захисту дітей в умовах загрози виникнення небезпечних і надзвичайних ситуацій; - складники здорового харчування; - методи профілактики захворювань; - способи протидії булінгу; - основні причини травматизму і методи запобігання йому. <i>Розуміти:</i> - вплив мікрокліматичних умов, освітлення, шуму, вібрації, електромагнітних випромінювань та інших факторів виробничого середовища на організм людини та її працездатність; - поняття «булінг». <i>Уміти:</i> - визначати систему заходів, що запобігають пожежам і вибухам; - визначати вплив факторів ризику на здоров'я людини; - оцінювати освітнє середовище щодо його відповідності вимогам до створення здоров'язбережувального освітнього середовища; - визначати профілактичні заходи, спрямовані на збереження здоров'я учнів
	Способи запобігання поширенню шкідливих звичок серед учнівства	<i>Знати:</i> - наслідки поширення шкідливих звичок; - способи запобігання поширенню шкідливих звичок. <i>Уміти:</i> - планувати й організовувати профілактичну роботу для запобігання шкідливих звичок серед учнівства
	Вимоги до дотримання техніки безпеки й організаційні заходи щодо попередження ураження людей електричним струмом. Пожежна безпека й система заходів, що запобігають	<i>Знати:</i> - правила евакуації людей під час виникнення пожежі; - вимоги до дотримання техніки безпеки щодо попередження ураження людей електричним струмом.

	пожежам і вибухам, правила евакуації людей під час виникнення пожежі	<i>Уміти:</i> - дотримуватися правил протипожежної безпеки й навчати учнів дотримуватися цих правил
	Ознаки погіршення стану людини, зокрема пов'язані із впливом зовнішніх чинників. Правила надання домедичної допомоги	<i>Знати:</i> - правила надання першої домедичної допомоги. <i>Розрізняти:</i> - ознаки погіршення стану людини, зокрема спричинені зовнішніми чинниками та гострими чи хронічними захворюваннями. <i>Уміти:</i> - надавати першу домедичну допомогу (за потреби); - ідентифікувати ознаки погіршення стану людини, які вказують на загрозу здоров'ю та/або життю
4.3. Змістове наповнення освітнього середовища	Вимоги до освітнього середовища, зорієнтованого на особистісний, творчий і духовний розвиток здобувачів освіти. Індивідуальні потреби учнів у пізнавальній сфері, у сфері особистісного й фізичного розвитку. Обладнання для забезпечення навчального процесу в НУШ. Навчальні осередки в освітньому середовищі НУШ	<i>Знати:</i> - вимоги до організації освітнього середовища; - призначення й оснащення навчальних осередків НУШ. <i>Визначати:</i> - компоненти освітнього середовища, необхідні для реалізації Державних стандартів базової середньої освіти. <i>Добирати:</i> - дидактичні матеріали та засоби для уроків та інших організаційних форм навчання, для оформлення класної кімнати; - матеріали для створення навчальних осередків у класі

Генеральний директор директорату шкільної освіти

Ігор ХВОРОСТЯНИЙ